מומין אלו פרק שביעי בכורות

ב א מיי׳ פ״מ מהל׳ ביאת מקדש הל״א
ב [מיי׳ שם הל״ב]:
ג ג מיי׳ שם הל״י:
ד ד מיי׳ שם הל״ח:
ה ה מיי׳ שם הל״ו:
ו ו ז מיי׳ שם הל״י:
ז ח מיי׳ שם הל״ד:
ח ט מיי׳ פ״י מהל׳ איסורי ביאה הל״א:
ט י מיי׳ פ״א מהל׳ מאכלות אסורות הל״ו טוש״ע יו״ד סי׳ יג סעי׳ ו:
י כ ל מיי׳ פ״מ מהל׳ ביאת מקדש הל״ז:

לעזי רש״י

בשגו״ג [בישאגו״ד]. כלי של נגר שחותך משני צידיו.
אשלוישי״ד [אישלוישי״ר]. לנקוב.
שורציל״ש. גבות-עיניים.
רטיי״ה. מכורץ.

שיטה מקובצת

א) איכא בינייהו משום: ב) רישיה לגודגלידא: ג) תנא. גליון פי׳ עוד מום אחר יש ד) שלא נזכר במשנה: ה) מאחוריו תנא שקוט מלפניו וסקפ״ מאחוריו כדאמרי: ו) פליגי דפסול כי: ז) אלא שיש לו בין לפניו ובין לאחריו אבל אין לו כלל כשר וכ״ש שיש לו כו׳ אבל רש״י לא גריס כן: ח) לאחריו וכ״ש שאין לו: ט) ליה ואשמועינן דבלוגנין אלא כולה איצטריכא מהו דתימא משום מראית העין כך הנוסחא בדפוס וריניצאה וג״ב ס״א ליה לאשמועינן מהו דתימא משום מראית העין כו׳ וכן גריס רש״י והוא הגירסא אשר בדפוס: י) העין מיתנא קתני להו: יא) דאיכא למהדר: יב) גבן העין בערוך ערך גבן שני ושלישי: יג) העין כל תי׳ כגון נמחק: יד) חסר ס״א חדוד מאחוריו: יה) מה״ד מהו: יו) על עיניו הס״ד: יז) קאמר מתני׳ זהו: יח) דפסיל ליה ר׳: יט) כמותך ואינך יודע: יי) בשני גבין ממש: יא) עקומה כזה כך הולכות צלעותיו וחוליותיו: יב) ד״ה הכוחל עד סופו בס״א הכל מחוק: יג) בקונטרס דאתרוייהו פריך: יד) בהמ׳ מיתני ומדפסי׳ ליה: טו) מה״ד שכי שמש אות ס׳ נמחק: טז) שם ושכי אות ס׳ נמחק: יז) חשוכי שמש:

ב) ומפי׳ רגמ״ה כתב ד״ה ותנא משמע למפרש דהכריחא הוא פירוש למתני׳ וכ״מ מד׳ הרמב״ם בפ״ח מהלכות ביאת מקדש הלכה ג׳ ע״ש.

רבינו גרשום

באדם הכילון כו׳. לא פסילי מדאורייתא אלא משום דבעינן איש ששוה בזרעו של אהרן: מאי איכא בין שאין שוה לזרעו ומשום מראית העין. דמשום מראית העין הוי קיל מכולהו: איכא בינייהו עשה. דכתיב מזרע אהרן הכהן מי ששוה בזרעו של אהרן ראוי לעבודה ושאינו שוה אין ראוי לעבודה והיינו לאו הבא מכלל עשה עשה. למראית העין אפילו איסור עשה ליכא: הכילון. לאכלא דדנא שהוא משופע וחד למעלה: לפתם. שדומה ראשו ללפת שרחב למעלה מכל צדדין: ותנא. כגון שצוארו עומד באמצע ראשו שהראש בולט מכל סביביו. מקבא. דדמי ראשיה למקבא שבולט הפדחת הרבה לחוץ וכן הערוף מאחריו ולצדדיו שוה ראשו ודומה לפטיש שיוצא מלפניו ומלאחריו והיינו מקבא כגון ותשם את המקבת בידה: שקוט מלפניו. שראשו בולט הרבה לפניו: ושקיפה מאחריו. שדומה כמי שנחתך ממנו חתיכה מאחריו והיינו שקיל פיסיא: דחבים מיחבם. שצוארו משוקע בין כתיפיו ושמוט דאריך צוארו ודק ובולט פרצופו הרבה לחוץ: בעלי חטורות. שלועזין חלדרובא: קורקורא דבשרא. היינו תלתול בעלמא: והזבלגנין. איכא דאמרי שיש לפלוף בעינו. וא״ד שיוצא רירו: קרחנין וננסין תנינא במתניתא ומאי קמ״ל ולשמעינן זבלגנין גרידא: כולהו איצטריך ליה דמהו דתימא משום מראית העין נינהו

אמר רבא לא שנו כו׳. יש גירסא אחרת בספרים לבד גירסת הקונטרס: **בבהמה** אסור באכילה. פי׳ בקונטרס דלא מהני ליה שחיטה מטעם נפל משמע דאיירי כשיצא לאויר העולם ואי אפשר לומר כן בכפ׳ המפלת (דף דף כד.) מוקי לה בנמצא במעי אמו דלא מיסתברי לרב בשחיטת אמו ושמואל פליג עליה התם ושרי ליה בשחיטת אמו אבל בילא לאויר אסור אפילו לשמואל ופריך רב שימי התם ממתני׳ דהכא ופירש שם בקונטרס יב) אתרוייהו פריך לרב ושמואל דהך ר׳ חנינא בן אנטיגנוס גבי מומי בהמה יג) מתניא ומיפסל ליה לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והקשה עליו ר״ת דבהדיא תני ליה הכא גבי מומי אדם אלא לרב דוקא פריך דאמר באשה אינו ולד ט) [אלמא] דלא חיי ומדפסל ליה הכא לעבודה מכלל דחיי וכן משמע לרב דוקא פריך: יד) **סבי** שמש. מפרש בגמרא סני שמש כדפי׳ בקונטרס ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם טו) וסבי הוא לשון טז) חסוכי שמש שנמנע ממנו אור השמש: **ושנשרו** ממנו ריסי עיניו. משמע שקורא ריס לשערות שרגילים להיות נוסרין מרוב דמעה כי ההוא דרבן גמליאל בחלק (סנהדרין דף קד:) גבי בכה תבכה וזימנין דקרי ריס עור המקיף את העין כי ההוא דפרקין דלעיל (דף לח.) ריס שנקב ושנסדק ומפרש תורא בלא דעייניה: מחוי

מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן איכא טו) משום אחולי עבודה מומא מחיל עבודה דכתיב [1]מום בו ולא יחלל שאינו שוה בזרעו של אהרן לא מחיל עבודה מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין איכא בינייהו עשה: כילון א״דדמי רישיה לאכלא: לפתא דדמי רישיה טז) (ט) לגדגלידא דליפתא תנא יז) וצוארו עומד באמצע ראשו: מקבן דדמי רישיה למקבן יח): ושראשו שקוט מלפניו: וסקיפת מאחוריו יט) כדאמרי אינשי שקיל פיסא תנא [2]וצוארו שקוט ושמוט שקוט דחביא מחבא שמוט דאריך ושמוט: ובעלי חטרות ר׳ יהודה כו׳: דאית ביה עצם כולי עלמא לא פליגי כ) דפסלא כי פליגי דלית ביה עצם מר סבר [3]הא אינו שוה בזרעו של אהרן ומר סבר כא) קרקורא דבישרא בעלמא הוא: הקרח פסול: אמר רבא ל״ש אלא ד״שאין לו כב) לאחריו ויש לו לפניו אבל יש לו לאחריו כשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו ואיכא דמתני אסיפא ואם יש לו ה״ז כשר אמר רבא לא שנו אלא שיש לו לאחריו ואין לו לפניו אבל יש לו בין לאחריו בין לפניו פסול וכל שכן שיש לו לפניו ואין לו לאחריו כג) ודאין לו כלל דפסול

א״ר יוחנן הקרחנין והננסין והזבלגנין פסולין לפי שאינן שוה בזרעו של אהרן קרחנין תנינא ננסין תנינא כד)הזבלגנין איצטריך ליה כה) לאשמועינן ומהו דתימא משום מראית העין והא כל היכא דאיכא משום מראית העין כו) [7]איתנא קתני ד׳ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין מהו דתימא תני חדא וה״ה לכולהו והא כל היכא דאיכא כז) מיהדר ומיתנא (כז) כח)קא הדר ותני ח׳ושניטלו שיניו פסול משום מראית העין אלא לאפוקי מהא דתניא הקרחנין והננסין והזבלגנין כשרים ולא אמרו פסול אלא משום מראית העין מאן האי תנא ר׳ יהודה היא דתניא ר׳ יהודה אומר [2]הכהנים לרבות הקרחנין: **מתני׳** כט)אין לו גבינין (ג) או אין לו אלא גבין אחד זהו גבן כט) האמור בתורה רבי דוסא אומר (ד) שגבינין שוכבין רבי ל) חנינא בן אנטיגנוס אומר שיש לו שני גבין ושתי שדראות: **גמ׳** וגבן דאין לו משמע ורמינהו גבן שיש לו גבינין הרבה אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד מנין ת״ל [3]או גבן אמר רבא זהו מדרש או גבן: רבי דוסא אומר כו׳: למימרא דחיי והא איתמר ל) המפלת בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות ואמר רב לא) באשה אינו וולד ח׳בבהמה אסור באכילה כבר רמא ניהליה רב שימי בר חייא לרב וא״ל מ) שימי את אלא בששדרתו עקומה: **מתני׳** [2]החרום פסול איזהו חרום הכוחל שתי עיניו כאחת שתי עיניו למעלה ושתי עיניו למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה רואה את החדר ואת העלייה כאחד סבי שמש מ) והזגדן והצירן ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין: **גמ׳** ת״ר חרום ל שחוטמו שקוע חוטמו סולד חוטמו בולם חוטמו נוטף מנין ת״ל [4]או חרום ר׳ יוסי אומר אין חרום אלא הכוחל שתי עיניו כאחת אמרו לו הפלגת

אע״פ

מאי אילא. בין כהן הנפסל במום גמור לכהן הנפסל משום שאין שוה בזרעו של אהרן דהיינו כילון וליפתן וכל הנך: **משום מראית העין.** יא) כגון הנך דקחשיב במתני׳ משום מראית העין שמאוסין לראות כגון שנשרו ריסי עיניו ושנטלו שיניו: **עשה.** מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם עבד דהכי משמע השוה בזרע אהרן הוי כהן ויעבוד שאינו שוה לא יעבוד ולאו הבא מכלל עשה עשה: **נאכלא.** לכסוי של חבית יב) (מלמעלה) שחד מלמעלה ורחב מלמטה וחבירו בסנהדרין בפ׳ זה בורר לו אחד (דף כח:) כי אכלא לדגא: **לגדגלידא דליפתא.** לראש הלפת שראשה רחב והולכת וכלה למטה: **נאחלא הראש.** שראשו בולט לאחוריו כלפניו: **נמקבא.** לקרדום שערפו עגול וקלר ברוחב: **שקוט מלפניו.** שראשו משופע מלפניו באלכסון כעין כלי של נגר שקורין בשגו״ג: **מאחוריו.** שגובה ראשו חסר יג) מאחוריו: **שקיל פיסא.** שנראה כמי שניטל ממנו חתיכה: **דחביא מיחבא.** שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שראשו שמוט אשלויישי״ד: **קרקורא.** חתיכה: **לא שנו אלא שאין לו.** שיטה של שער מקפת מאזן לאזן לאחריו ויש לו לפניו: **אבל יש לו לאחריו ולפניו כשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו.** דטפי הוי ניי בשיש לו לאחריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע הוי קרח: **ואילא דמתני׳ לא אסיפא.** דמתני׳ לא שנו דיש לו כשר אלא שיש לו לאחריו שיטה מקפת מאזן לאזן ולא לפניו אבל יש לו נמי לפניו פסול וכ״ש שאין לו כלל: **זבלגנין.** שעייסס זבות וזולגות מים: **ננסין תנינא.** במתני׳ [מה:] הקפח והננסין והחרש: **זבלגניס איצטריכא ליה.** דלא תנן: יד) **ומהו דתימא כו׳.** כלומר והנך נמי איצטריכו דמהו דתימא הא דפסיל להו במתניתין משום מראית העין פסיל להו ולא עברו בעשה אי פלגי להכי אשמועינן רבי יוחנן דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן: **ריסי עיניו.** שערו שבבבת העין: **והוא הדין לכולהו.** מבעלי חטרות ואילך טו) דסד״א הא דאפיקנא ממי שאינו שוה בזרעו של אהרן לעיל לא קאי אלא אכילון וליפתן ומקבן והנך דבבא קמייתא: **והא כל הילא דאילא אחריני משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא ושניטלו שיניו כו׳.** ומהאיל ידענא דרישא דתנא מראית העין לא קאי אלא אנשרו ריסי עיניו דאי אכולהו קאי למה ליה למיהדר ומיתנא. אלא הא דאתא ר׳ יוחנן: **נאפוקי מהאי פנא אחא.** דלא פסיל להו אלא משום מראית העין וקמ״ל דרבי יוחנן דהלכתא כמתניתין דפסלא להו משום דאין בזרעו של אהרן: **הכהנים.** (ויקרא כא) : **לרבות את הקרחנים.** שכשרים לעבודה. על פסוק זה מלאתיה בתורת כהנים [ויקרא פרק ו]: **מתני׳ גבינין.** שוליל״ש: **שגבינין שוכבין.** שהערות גביניו גדולים ומוטלין על טז) פניו: **גמ׳ גבינים הרבה.** שהני גבות עיניו מלטרפות ואין הפרש חלק בין זו לזו: **זהו מדרש או גבן.** והכי קאמר טז) זהו או גבן האמור בתורה (ויקרא כא). ור׳ דוסא פליג עליה ולא דרש או: **למימרא דחיי.** מי שיש לו ב׳ גבין ושתי שדראות דפסיל יז) ר׳ חנינא בן אנטיגנוס: **אינו וולד.** ואינה טמאה לידה: **אסור באכילה.** כנבילה דנפל הוא וכמת דמי ולא מהניא ליה שחיטה: **כבר רמא ניהליה.** במסכת נדה [כד.]: **שימי אח.** חכם גדול כמותך יח) אינו יודע לתרץ מתני׳ דמשמע חיי לאו בשני יט) גבנין ממש קאמר אלא ששדרתו עקומה כ) ומיחזי כגבין ושדראות הרבה וכי קאמינא אנא בשני גבין ממש: **מתני׳** כא) **הכוחל שתי עיניו לאחת.** שאין לו כלל חוטם בין שתי עיניו וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין ואין החוטם מעכבו: **שתי עיניו למעלה.** כדמפרש בגמרא [מל.]: **סבי שמש.** שאינו יכול להסתכל כנגד החמה: **וזגדן וציירן.** מפרש בגמ׳ [שם]: **ריסי עיניו.** שערות שבבבת עיניו: מפני מראית העין. אנשרו ריסי עיניו קאי: **גמ׳ שקוע.** למעלה בין עיניו: **סולד.** רטיי״ה שקצר בחוטרכו: **בולם.** נסתמו נקביו: **נוטף.** ארוך ותלוי מלמטה משפתו: **הפלגתה.** יותר מדאי אמרת (כ) אע״פ שאינו משוקע כל כך הוי חרום: לחזיין

מסורת הש״ס

א) [גי׳ ר״ג ורש״י למקבא], ב) [גי׳ הערוך קדקדא פי׳ מלמולן], ג) [לקמן מה:], ד) ל״ל מיתנא דקתני ושנשרו כו׳ ל״ק, ה) ל״ל דקא הדר כו׳ ל״ק, ו) נדה כד., ז) [נדה כד.], ח) [מנחות כט. עמ״ש עה״ג], ט) [במשנה שבמשניות מי׳ זובלוסו ז״ל הרב מברטנורא׳ זגדוס דוס בלשון רומי׳ שניס וכו׳ וכן גי׳ הערוך ערך זגדוסן], י) ל״ק מ״ז, כ) ל״א דסד״א הא דאסקינן לעיל ממי שאינו כו׳ אל אהרן לא קאי כו׳ ל״ק, ל) ל״ק,

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם:
ויקרא כא כג
2. וְעָרְבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנִּתָּחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ:
ויקרא א ח
3. אוֹ גֵבֶן אוֹ דַק אוֹ תְבֻלָּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אֶשָּׁךְ: ויקרא כא כ
4. כִּי כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ:
ויקרא כא יח

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דדמי רישיה לגלגלידא דליפתא: (ב) שם דאיכא מיהדר ומיתנא ושניטלו כל״ל ותיתנם קא הדר ותני נמחק: (ג) שם במשנה אין לו גבינין אלא כל״ל ותיתנם אלא נמחק: (ד) שם רבי דוסא אומר כל שגבייניו שוכבין ר׳ חנינא בן אנטיגנוס אומר מי שיש: (ה) רש״י ד״ה הפלגתה כו׳ מדאי אמרת אלא אע״פ:

מוסף רש״י

בבהמה אסור באכילה. אם נשחטה אמו ונמצא במעיה, וכל שכן יצא לאויר העולם, דנפל הוא ונבלה (נדה כד.). שימי את. אתה הוא המקבלה לי, בתמיה (מנחות כט.) אתה הוא שימי תכס גדול ומקשה לי דבר זה, ויש לתמריס רב לא היה זוקף עיניו אלא כוכבן כל שעה משום לעיעות (שם קי.) בכמה דוכתין אשכחן דמהדר ליה רב סבי שימי אח, ומלאה בעיני משום דבר בריה הוא וקאמר ליה סבי משום תביבותיה, כלומר אתה יודע להשיבני, ואני שמעתי שמדת לעיעות היה בו ברב אלא היה זוקף עיניו למעלה הלכך לא היה מכירו, ולא נהיגא לי, שהרי לא מצינו שאמר רב כך לשום אדם אלא לזה אמר כך בכמה מקומות, כאן ובמנחות (שם), ושוד שמעתי משום דמריף הוא ודמיק ליה כי ההיא דאמר (תענית ט.) רחמנא לישזבא מכיסופיה דרב שימי, ולא היא דהתם רב שימי בר אבא הוה ודמיק ליה לרב פפא (נדה כד.).

רבינו גרשום (המשך)

קמ״ל משום דשאינו שוה בזרעו של אהרן: ואמאי מספקא לן דמשום מראית העין: מהו דתימא תנא חדא. משום מראית העין וה״ה לכולהו להכי קמ״ל ר׳ יוחנן דמשום דאינו שוה הוא: והיכי מצי למימר תני חדא וה״ה לכולהו והא כל היכא דאיכא למיהדר ומיתנא משום מראית העין קא הדר ותני חדא אמרינן תנא חדא וה״ה לכולהו. ומאי קמ״ל ר׳ יוחנן: אלא הא קמ״ל לאפוקי מהאי תנא כו׳: הכהנים. והקריבו בני אהרן ואמאי כתיב הכהנים לרבות את הקרחנין: אין לו גבינין. גבות עינים: כל שגבייניו שוכבין. שהן גדולות ותלויות על עיניו: רבא אמר זהו גיבן האמור בתורה דקאמר זהו מדרש או גבן האמור בתורה כלומר דמאו מרבי אין לו אלא גבין אחד: באשה אינו ולד. דלא חיי: בששדרתו עקומה דמיתחזיא כשתי שדרות. והיינו דקאמר ר׳ חנניה כל שיש בו ב׳ גבין וב׳ שדרות הוי מום אבל ב׳ שדרות ממש לא: חוטמו שקוע. בין עיניו: סולד. שנכרך ראש חוטמו למעלה: בולם. שסתומין נקבי חוטמיו: אמרו לו הפלגתה. כלומר חלקתה על דברי חכמים כלומר דרבנן סברי

דחזיין למעלה. שעומדות במקומן בסדר אחד כל שעה רואות למעלה: חדר למטה עליה למעלה: **דקיימן למעלה.** בגובה המלא שלא כשאר בני אדם: **וקיימן כסדרן.** כלומר כ) והיינו מ) עומדות במקומן בסדר אחד רואה את החדר ואת העלייה (ד) שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה: **בעינו.** תבלול בעינו דהוה ליה למכתב דק תבלול ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין: **אינש עור.** מרביעא דאינש: **עור.** משמע שיטלו עיניו ולית להו כלל: **מחסורייתא.** שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת: **דק.** טייל"א מחסרת המראה ואינו ניטל יא): **מבלביתא.** לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור ב) ואינו מקצר ג) המראית כלל: **משוייתא.** שמשונות במעמדן כגון למעלה או למטה או רואה חדר ועלייה כאחת: **לחיותא.** דאינו רואה יב): **אחיא מאיש.** יג) דהני חוורוין והמים הקבועין בהיותא שיהו ומפיק להו תנא דברייתא מאיש: **סבי שמש פני רב יוסף סבי שמש.** ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקוס שמתה זורחת שם: **חד מדידהו וחד מדידן.** שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי ועין אחת שלי. רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות: **שבבנא.** שגביניו אחוכין ושוכבין על עיניו: **חרוטות.** עגולות: **ולירניות.** עגולות יותר מחרוטות: **דומעות.** מעט: **דולפות.** יותר מדומעות: **עורדות.** יותר מדולפות כמו (משלי כז) דלף עורד: **תנא אף הזריין ולופין והצומין.** הוי מוס דמזורדן עיניו יח): **והא גבי מומין אבי לחו.** להאי תומיין מי הוי מוס והא לא פסיל ליה מתני' אלא משוס מראית העין: **איספייר גרדומי.** שרשין לא הוי מוס אלא משוס מראית העין: **מתני' מאבריו.** כגון ידיו ורגליו ושוקיו: יב) **לימס לימע.** יג) במתני' מפרש לה: **לספוג.** שכוולות וסתומות: **גמ' עשר אמות.** קס"ד באמה שלו: **בעל מוס.** דגופו גדול מזרועותיו דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו: **באמה של** יג) **קרש קאמינא.** דהיינו עשר אמה באמה של יד) קרשים לאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה. והא דאמרן בפירקא דלעיל (דף מ.) אמת יתירה על של משה אלי אצבע לאו בשל משה ממש קאמר דודאי של משה היתה יתירה מאד טו) על אותה של קדש שתיקן משה: **לאצבע קטנה.** אם חוטמו גדול לפי שאר ז) אברין יותר מדאי כשיעור רוחב אצבע קטנה הוי מוס היכי ע) משערינן ליה מודדין חוטמו לחוטם בני אדם הארוכין בגופן כמוהו: **חזיזא** (לא) . אזניו ארוכות מאד עד שתכופות למטה: **במקדש.** דלא הוי מוס: **והלמה והלימס והלמע.** ומתני' דתשיב להו (באדם מומין) פ) קאמר לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן: **וזרוקן.** היינו עצם התמוך בתוך הקרנייס: זכרות הטלפייס היינו עצם שבתוך הטלפייס דזו היא כף הרגל: **ואין נפדין עליהם.** אם בהמת שאר קדשים נג) שאינה בכור אינה נפדית בכך דלא הוי מוס גמור אלא לאיפסולי: **ונפדים עליהן.** וקשיא לרב חסדא דאמר אין נפדין נג): **ברייתא דקתני** נד) **בדעקור איעקורי.** קרניס ושרשי הזכרות ונראית גומא בראש: **רב חסדא דאיגוס איגומי.** נחתכין מלמעלה ושרשיו נשארו: **ודאיגוס איגומי.** מי שייך בה אפילו פסלות: **פרה.** אדומה: **יגוד.** יחתוך כמו (דניאל ד) גודו אילנא: **פרגמה זעירי.** הא' נ) [דקתני] יחתוך מעילווי זכרותייהו שיש בחודו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם השחרות אין מגיע עד מקום הזכרות יחתוך אבל יותר מכאן נה) פסולה: מתני'

מחוי רב הונא חד נו) **מדידהו.** נז) פירוש רב יהודה שהיה לפניו פי' בקונטר' שהיו עיניו משונות ולא פירש במה היו משונות ור"ת מפרש דרב יהודה אריך בדורו הוה דאמר בפרק המפלת (נדה דף כד.): ורב הונא איים גולא הוה כדאי' נח) במסכת נט) תעניות פרקא דחסידים ומשום הכי לא היו עיניו נכרות קטנות כ"כ משל סתם בני אדם אבל משל רב יהודה היו נכרות שהיו גדולות הרבה ולכך הקפיד רב יהודה והיינו שיטו דעינו אחת גדולה ואחת קטנה ואע"ג דלא הוי מומא לענין אחוי עבודה עד שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אהרן: **עיניו** תרוטות. פי' בקונטרס עגולות כמו כי תרוטה בסנהדרין (דף ב קז) גבי לבנה ולירניות פירש בקונטר' עגולות יותר מתרוטות ותימה כיון דתנא קילתא כ"ש חמירתא וכענין זה קשה גבי דתנא דומעות דולפות וטורדות דולפות יותר מדומעות וטורדות יותר מדולפות ושמא איטטרין למיתני כולהו לאשמועינן דלא מיפסלי משום מומא אלא משום דאין שוה בזרעו של אהרן:

אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת: ג) [שתי עיניו למעלה] שתי עיניו למטה: ד) מה שתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה אילימא שתי עיניו למעלה דחזי למעלה שתי עיניו למטה דחזי למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ה) דחזאי עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה היינו רואה את החדר ואת העלייה כאחת אלא שתי עיניו למעלה דקיימן למעלה שתי עיניו למטה דקיימן למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה וקיימי כסדרן נמי ורואה את החדר ואת העלייה כאחת מנא הני מילי דת"ר [1] בעינו כל מה שבעינו מכאן אמרו שתי עיניו למטה שתי עיניו למעלה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ורואה את החדר ואת העלייה כאחת או שמדבר עם חבירו ואחר אומר ו) לי רואה תנו רבנן [2] עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חורור והמים הקבועין מנין ת"ל איש עור אמר רבא למה לי דכתב רחמנא איש עור דק תבלול בעינו צריכי דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל אבל חורור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא כתב רחמנא איש ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל אבל מחסורייתא לא כתב רחמנא דק ואי כתב רחמנא דק משום דמחסרן אבל מבלביתא לא כתב רחמנא תבלול ואי כתב רחמנא תבלול משום דמבלבלן אבל משום משניותא לא כתב רחמנא בעינו אמר רבא הלכך כל מחמת כהיותא אתיא מאיש מחסורייתא מדק מבלביתא מתבלול משניותא מבעינו: סבי שמש: תני רב יוסף סבי שמש זגדיין מחוי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ואיקפד רב יהודה מיתיבי שכבנא ז שגבינייו שוכבים זגדום ח) אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי להדדי זגדום קרי ליה הצירן ט) [3] עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפות י) טורדות תנא [7] הזדיר והלופין יא) והתמיר זויר דמזור עיניה לופין דנפישין זיפיה יב) תמיר שתמו זיפין והני גבי מומין תנו להו והתנן שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאשתיור גרדומי הא דלא אישתיור גרדומי: **מתני'** יג) עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז יד) גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו טו) חוטמו גדול מאבריו או קטן מאבריו (לא) יז) הצומם והצומע איזהו צומע כל שאזניו קטנות והצומם כל שאזניו דומות לספוג יח) שפתו יט) העליונה עודפת על התחתונה (כ) התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום כא) יא) ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין: **גמ'** אמר רב יב) משה רבינו עשר אמות היה שנאמר [3] ויפרש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתיב [4] עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייא לרב יג) אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו כב) אמר ליה שימי יד) באמה של קרש קאמר: חוטמו גדול כו': תנא כאצבע קטנה: הצימם טו) והצימע: תנא אף טז) הצימם לא הוו ידעי רבנן מאי צימם שמעו לההוא טייעא דהוה קאמר מאן יח) דבעי צימם ואישתכח גדיא חזיזא יט) אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח תניא נמי הכי יש דברים שהן כמומין ואינן (ג) כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לו קרנים ורחל שיש לו קרנים והצימם והצימם יג) והצומע אמר רב חסדא אמר יד) כא) אמימר טו) נטלו קרנותן עמהן פסולה ואין טז) פודין עליהם נטלו טלפיים וזכרותם עמהן יז) פסולין ונפדין עליהם כ) נטלו קרניין וטלפיין וזכרותן עמהן יח) פסולין ונפדין עליהן לא קשיא הא דאיתעקור איתעקורי הא דאיגום איגומי ודאיגום יט) איגומי פסול ורמינהו כא) פרה כב) שקרניה וטלפיה שחורים יגוד תרגמה זעירי מעילוי יט) זכרות: מתני'

יא מיי' פ"ח מהלכות מעשה מקדש הלכה ד:
יב ב מיי' שם הלכה ו:
יג ג מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ב סמג עשין קיא טור"ד סימן שט:
יד ד מיי' פ"ח מהלכות מעשה מקדש הלכה יד:
טו ה מיי' שם הל' ז:
טז ו מיי' שם הלכה ג:
יז ז מיי' שם הלכה ח:
יח ח מיי' שם הל' ח:
יט ט מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ד טור שם:
כ כ מיי' פ"ח מהלכות פרה הלכה ה:

שיטה מקובצת

א) למטה דחזי עיניו: **ב)** אומר כי רואה: **ג)** זגדום שבגיניו אחד: **ד)** הצירן תנא עיניו: **ה)** והלופין התימין זויר דמזור' תי' והתמיר נמחק: **ו)** דזפיה תומיין שתמו דזפיה והני גבי מומין תני להו: **ז)** מאבריו הצמם והצמע ס"א הצימם והצמע: **ח)** מום רשנטלו שיניו: **ט)** שימי את באמה של קדש קאמינא: **י)** הצימם. ס"א הצימה והצמע תנא אף הצימם לא הוי ידעי רבנן מאי הצימה כו' וכן גירסת הרגמ"ה: **יא)** מאן בעי צימה: **יב)** חזיזא הוזיא אמר רב: **יג)** והצימם והצמע: **יד)** אמר אבימי נטלו קרנים וזכרותן: **טו)** ואין נפדית עליהן: **טז)** עמהן פסולה ונפדית עליהן: **יז)** עמהן פסולה ונפדית עליהן: **יח)** דראיגום איגומא מי פסלא ורמינהו: **יט)** מעילוי זכרותייהו: **כ)** כלומר ואינן עומדות: **כא)** ניטל כולו הס"ד: **כב)** רואה כלל הס"ד: **כג)** מאיש דקתני חוורור והמים הקבועין וכהיותא דהני חוורור נינהו: **כד)** עיניו שאינו יכול לנוח אלא משוטטות ע"כ ל"א דעמיק ופתח כל שעה הס"ד ומה"ד דנפישין זיפיה שארוכין שערות שבבת עינו הס"ד ומה"ד תמי שאין לו שיער בבת עינו: **כה)** מה"ד הצימם והצימע ה"ג: **כו)** תיבות במתני' מפרש לה נמחק: **כז)** של קודש: **כח)** של קודש: **כט)** היתה גדולה מאד אלא על: **ל)** שאר אבריו יותר: **לא)** חזיזא הוזיא אזניו: **לב)** קדשים היא שאינה: **לג)** אין נפדית הס"ד: **לד)** בדעיקור איעקורי הקרניים כו' דרב חסדא: **לה)** מכאן מפסלה הס"ד: **לו)** חד מדידן פי' ר"י שהיה יושב לפניו: **לז)** כדאיתא בפרק בני העיר ואע"פ שהיה אינש גוצא לא היו:

רבינו גרשום (המשך)

לא קשיא. הני דמוסיף תנא ברא הא דאישתייר גרדומי כלומר אע"ג דנשתייר עיקרו פוסל: והא. דמתניתין דלא אישתיור מגרדומי כלל: שימי באמה של קודש קאמינא. דהוה משה רבנו י' אמות באמותיו שלו לא היה אלא ג' אמות שלו כדרך כל אדם שגבוה ג' אמות שלו: תנא עד כעובי אצבע קטנה. הא קטן או גדול הוי מום: דומות לספוג מקובצות ביחד: גדיא חזיזא. שאזניו תלויות לו למטה: וזכרותו עמהם. העצם שבפנים פסולה להקרבה: הא דאיגום איגומי. דנשתייר מקצת מזכרותן אין נפדית עליהן: דהתך מזכרותן: לא תרגמא

עין משפט נר מצוה

תורה אור השלם

1. אוֹ גֵבֶן אוֹ דֶק אוֹ תַבְלֻל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מָרוֹחַ אֶשָּׁךְ: ויקרא כא כ
2. כִּי כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ:
ויקרא כא יח
3. וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
שמות מ יט
4. עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וָחֵצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
שמות כו טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה הצמם והצמע לאיהו למע שאזניו קטנות והצמם שאזניו כל"ל ותיבת כל נמחק: **(ב)** שם **והתתחונה** עודפת: **(ג)** גמ' שהן כמומין ואין מומין כל"ל ואות כ' נמחק: **(ד)** רש"י ד"ה וקיימן וכו' ואת העלייה **כאחת** שעינו:

לעזי רש"י

טייל"א. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

לעזי רש"י

אע"ג שאינו שוקע כ"כ שיכול לכחול ב' עיניו כאחת אלא פחות שוקע הוי מום. וקיימן כסידרייהו דחזי משתיהן במקום אחד: בעינו. דכתיב או תבלול בעינו: דליתנהו כלל. לעיניה: אבל מחסורייתא. שנפחת קצת ממראות עיניו כתב רחמנא דק והיינו מחסורייתא אבל מבלביתא לא. שמבולבל לבן בשחור: אבל בשניותא. שמשונה מראה עיניו: כהיותא. שאינו רואה כלל: סבי שמש. תני רב יוסף היינו סבי שמש שאינו יכול להסתכל בשמשו: זגדים מחוי רב הונא חדא מדידן וחדא מדידהו. היינו שעינו אחת בריאה דומה לשלנו והאחרת דומה לאותן שעיניהם משונות: ואיקפד רב יהודה. מפני שהוא היה כן. וגרם שכביא הצירי: טרוטות. עגולות: צירניות. שעגול אותו מקום שהעין מונח בו: דולפות. יותר מדומעות: עורדות. דשדולפות בלא הפסק. ואיכא דאמרי טורדות שאין יכולות לעצום עיניו אלא בטורח גדול למ"ה. זיוור דמזוורן עיניה. מטמרין עיניו: לופין. דנפיש זיפי שריסי עיניו גדולות: והתימין שתמו זיפין. דלית ביה ריסי עינים כלל:

פרה אדומה שקרניה שחורות בראשו יגור במגרה אותו שחור ותהיה כשרה קסבר אף על גב זעירי מעילוי דכרותיהו חתך ולא איפסלה:

מומין אלו פרק שביעי בכורות

ואין שותין מים בפני רבים. פירש בקונטרס דלך ת"ח להיות לנוע באכילה ושתיה והא דאמר בסוף כילד צולין (פסחים דף פו:) דרב הונא בריה דרב נתן אשתי כסא בתרי זמני ולא מהדר אפיה וקאמר התם כלה תנן משמע התם שדרך לשתות בפני רבים בלא חזרת פניו היינו בשעת סעודה דומיא דכלה והכלכות דרך ארץ [ג] אמרינן דברבים הופך פניו לצד אחר ושתה מים גרמה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד אבל שאר דבריס רגילין לשתות יחד ור"ת אומר דה"ק דאפילו לאותן הנועים שלא לשתות מים בפני רבים לא ליהוי נוע להטיל מים שמא יתתין ויסתכן: **אימתי לא יהיה בך** עקר ועקרה בזמן שבבהמתך. תימה היאך יכולין להשיס עצמן כבהמה בהטלת מים שהיו צריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק ג' פרסאות כדאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף עה:) דאין נפיס לא בצדיסם ולא לפניהם אלא לאחריהם והיינו אפילו בקטנים דבפרק מי שמתו (ברכות דף כה.) מוקמא ויתב תהיה לך מחוץ למחנה וילאת וגו' בקטנים: **שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך כבהמה.** פירש בקונטרס שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בניס וגרלה דלכל תפלה קאמר כדאמר [מ] שאין העולם מתקיים אלא במי שמשיס עצמו כבהמה דכתיב אדם ובהמה תושיע ה' ובמי שמשיס עצמו כמי שאינו כדכתיב (איוב כו) תולה ארץ על בלימה (חולין דף פט.):

לא ישתין אדם מים לא על [נבי] [בלי] חרס ולא על גבי מקום קשה. הנך חומרות דוקא בנבל כדאמר טעמא משום דהני מודרי בנבל מהדרי מיא לעיטם שעל נהר פרת דדרך המים ללכת דרך הילוכם לעין עיטם דפרת מתערב בכל מימות שבעולם כדאמר לקמן בפ"ט (דף נה.) הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם ואפילו עינאתא דמדלייא אמרינן לקמן דהנהו סולמי דפרת ניהו ובסוכה (דף נג.) נמי אמרינן דכרינן פורתא [נ] ובגבי מיא הנהו סולמי דפרת הוו ואע"ג דסולמי דפרת מתערבין בכל מימות שבעולם אין לאסור אלא שבנבל כדפרישית שדרך הילוכו של פרת מתערב בעין עיטם והוה משמע מכאן דפרת הולך מבבל לא"י אבל שאלתי לאחד מא"י ואמר לי שירד מא"י לבבל וכן מוכח לקמן בפ"ט (דף נה:) דאמרינן מטרא במערבא סהדא רבא פרת וכן פירש שם בקונט' וזהו דוחק לומר דאפילו הולך מבבל לא"י ניכר כשגדל הנהר ממתת רוב גשמים ומתרבה הנהר לאחוריו מתוך רבוי המים: **האי איתתא לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** אע"ג שאינה מגלה עצמה אינה חוצפא כשהיא מטילה מים והתינוק עומד בפניה דהא אין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לקטנים ולא לגדולים כדמוכח בפ' מי שמתו (ברכות דף כג:):

לידי הדרוקן כו' לידי ירקון. משמע דהדרוקן וירקון תרי מילי נינהו ומיהו נראה שהם ענין אחד דאמרי' ביבמות (דף פ:) העבירום לפני לין כל שראויה לביאה פניה מוריקות דאמר סימן לעבירה הדרוקן [פ]: בעל

מתני' [א]דדין שוכבין כשל אשה כריסו צבה טיבורו יוצא [ב]נכפה אפילו אחת לימים רוח [ג] קצרה באה עליו [ד]המאושבן ובעל גבר: **גמ'** אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא [ה] משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים [ו] ותניא נמי הכי משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין ונמצא כריסו צבה שמואל איצטריך ליה בשבתא דרגלא נגדו ליה גלימא אתא לקמיה דאבוה א"ל אתן לך ד' מאה זוזי וזיל אהדר עובדא את דאפשר לך דלא אפשר ליה ליסתכן מר בר רב אשי [ז] איצטריך אגודא גמלא אשתין אמרו ליה חמתך קאתיא אמר להו באודנה ותיפוק לי משום עלקא בשותת ת"ר שני נקבים יש בו באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום בשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לתוך זה נמצא [ח] עקר אמר ר"ל מאי דכתיב [ט]לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה בך עקר בזמן שבבהמתך אמר רבי יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר [י] מן התלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה אמר רב פפא לא ישתין אדם מים לא על [יא] כלי חרס ולא על מקום קשה [יב] דאמר רב הני [יג] מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם אמר אביי [יד] הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא אגיסא לית לן בה [טו] תניא רשב"ג אומר עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא אדם לידי ירקון אמר [טז] רבה בר רב הונא אמר רב קטינא אמר ריש לקיש דם רבה שחין רבה שכבת זרע רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי רגלים רבין ירקון רבה: רוח קצרית באה עליו מאי ניהו [יח] תנא רוח בן נפלים באה עליו: המאושבן ובעל גבר: תנא משובן בביצים ובעל גבר בגיד תנא [יט] משובן זה הקיין הגרבתן זה בעל קיק [יא] קיין בביצים גרבתא בגיד ועד כמה מחוי רב יהודה עד רכובה תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מן [יב] רכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מן הרכובה פסול: **מתני'** [יג]אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת (ח) [טו] הרי זה [2]מרוח אשך האמור בתורה רבי ישמעאל אומר כל (ט) [טז] שנימוחו אשכיו ר"ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין: **גמ'** קשיא ליה לרבי ישמעאל [יז] הא חסר אשך מיבעי ליה תני שנמרחו אשכיו קשיא ליה לרבי עקיבא האי ממרוח אשך מיבעי ליה תני שהרוח באשכיו [יח]קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס האי רוח אשך מיבעי ליה תני שמראיו חשוכין קסבר [יט]גורעין ומוסיפין ודורשין היינו כושי רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: **מתני'** [כ]מקיש בקרסוליו ובארכבותיו ובעל

מתני' דדין שוכבין. גדולים: **נכפה.** נופל מחמת חולי: **אחת לימים.** שאינו נופל [יא] אלא פעם אחת לימים שתבא לזמן קבוע: **רוח קצרה.** רוח שד: **מאושבן** [יב] . ביציו גדולים: **בעל גבר.** גידו גדול: **גמ' ואין שותין מים.** דדרך תלמיד חכם להיות נוע באכילה ובשתיה אבל להטיל מים לא ליהוי נוע שמא יתתין ויסתכן: **אילטריכא ליה.** להטיל מים: **בשבתא דרגלא.** שלשים יום קודם הרגל דשוחלין ודורשין בהלכות הרגל כדאמרינן במגילה (דף ד.): **נגדו ליה גלימא.** פרסו סדין בינו לבין העם: **אהדר עובדא.** דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו לגיעות: **אם דאפשר לך.** לפרוש סדין לפי שאשוב אתה: ומי ליצטרך אינש אחרינא דלא אפשר ליה ויתתין עד שילכו העם [כ] ויסתכן ויהא עקור: **חמתך.** חמותך: **באודנה.** אפילו בתוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין וכ"ש בפניה: ותיפוק לי משום עלקא. דקתני לעיל שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה שקורין אנשוא"ה לפיכך צבה כריסו: **בשותת.** שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן אלא שותת טיפין טיפין דולפי מחמת עיכוב שתן הוה ליה: **בזמן שבבהמתך.** שתשים עצמך כבהמה שלא תהא נוע בהטלת מים: **שלא תהא תפלתך עקורה כו'.** וכשתתפלל [כא] [על בניס] תהא נשמעת תפלתך: **כבהמה.** שלא תמתין מלהטיל מים: **לא על** [כב] **כלי חרס.** בתוך עביט של מימי רגליס לפי שמשליכין אותו בנהר בסמוך להס ונהרות בבל הולכין ומתעבכין [כג] בעין עיטם כדמפרש: **ולא על מקום קשה.** שאינו בולענין ולפיכך על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונופלין לנהר: **ואמר רב הנך** [כד] **מדורי דבבל.** מקומות מדרון שבבבל: **מהדרי** [כה] **לעין עיטם.** שבו כ"ג טובל ביום"כ כדאמרי' במסכת יומא בפרק ג' (דף לא.): **לא תיקום להדיא באפי ינוקא.** כשהיא מטלת (ג) [כו] אל תעמוד ממש כנגד התינוקות דמוצפתא היא: [כז] **[אגיסא].** אם לצד אחר [כח] שאין משתנת בפני התינוק ל"ל בה: **עמוד.** גדולים: **הדרוקן.** חולי מעייס: **סילון.** קטנים: **דם רבה שחין רבה.** המרבה דם שאינו מקיז מרבה שחין: **שכבת זרע רבה.** מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו מרבה לרעת: נאלת [כט] רוח שטות ע"ש שד זהו בן נפליס טייטו"ן: **הקיין.** [כט] היינו משובן: **הגרבתן.** היינו מין בעל גבר: **בביליס.** שביליו גדולים: **בגיד.** שגידו גדול: **ועד כמה.** יגדל הגיד שיהא פסול: **מתני' שנמרחו אשכיו.** שנימוחו ביליו: **שרוח באשכיו.** שביליו נפוחים: **שמראיו חשוכים.** שהוא שחור ככושי. ולא בביליס משמעי כלל: **גמ' קשיא ליה לר' ישמעאל.** כלומר להכי פליג רבי ישמעאל אתק"ק משום דקשיא ליה א"כ דבשאין לו ביליס מישמעי קרא חסר אשך מיבעי ליה: **האי שנמרחו אשכיו.** להכי תני ר"י שנמרחו [לא] אשכיו: **ממרוח אשך מיבעי ליה.** [לב] דהא מ"ס דמרוח משמשת היא: **גורעין ומוסיפין.** גורעין חי"ת ממרוח ואלף מאשך ומוסיפין מ' במקום אלף על אשך ואלף במקום חי"ת על מרוח והוי [לג] מרוחו אשך: **היינו כושי.** מראיו אשך: [לד] שארכבותיו שעקומות: [לה] זה בזה: [לו] לחוץ ומתרחקים זה מזה כו' נוקשות זו בזו הס"ד:

[ג] נראה דל"ל אמר רב קטינא מיבעי רבה בר רב הונא נמחק.

מסורת הש"ס

[א] שבת קמה:, [ב] ברכות כה. סנ: תמיד מז:, [ג] נ"א קשיא ליה לרבי מינא ב"א אמי רוח בתחבר מיבעיא ליה מי, וכן הוא בילקוט פ' אמור ר"מ, [ד] נ"ב קיא: זבחים כה. יומא מח.], [ה] נ"ק, [ו] נ"ק מ"ז, [ז] ומתערבין נ"ק, [ח] נ"ק, [ט] נ"ל נפלים נ"ק, [י] [מני רי"ש נמרחו יעב"ן], [כ] עיין רש"ל, [ל] [זוטא פ"ו ע"ש], [מ] [עי' מולין ה:], [נ] נ"א ונפקי נ"ק, [ס] [ע"ש בתוס' דיבמות ס: ד"ה סימן],

תורה אור השלם

1. בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ: דברים ז יד
2. אוֹ גֶבֶן אוֹ דֶק אוֹ תְבֵלֶל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אֶשְׁךְ: ויקרא כא כ

הגהות הב"ח

(א) במשנה ביאה אחת זהו מרוח אשך כל"ל ותיבת הרי נמחק: (ב) שם כל שנמרחו אשכיו: (ג) רש"י ד"ה לא תיקום וכו' מטלת מים אל תעמוד:

לעזי רש"י

שנשוא"ה. עלוקה.
נרייטר"ן [נויטר"ם]. שדרון.

מוסף רש"י

הני מדורי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם. מלרוגות שבבבל מחזירין מים הנפסלים כהן לענין עיטם שהוא מקום גבוה שבא"י, שאותו מעיין מביא מים לבית טבילת כהן גדול ביום"כ, דמתוקן במזמת עזרה על גבי שער המים, כדאמרינן בסדר יומא (לא.) עין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות, והיאך מחזירין שם בפרת פילונות וסולמות למטה מן הקרקע ולכך אותן סולמות מוחזרין המים לא"י ומוחזרין וטופעין במעייניות (שבת קמה:). הדרוקן. חולי המצנה אם הכלים (ברכות כה.) כלשון אבה (שם סב:). ירקון. חולי שממו גליעל"ס (שם כה.). צואה רבה הדרוקן רבה. שעל שהיית נקבים הוא בא (שבת לג.). גורעין. אות מתיבה זו ומוסיפין אותה על תיבה זו ודורשים (יומא מח. זבחים כה.).

שיטה מקובצת

[א] קצרית באה: [ב] אבא אמר ר' יוחנן. עיין תשובת הרשב"א סימן כ': [ג] רבים תניא אות ר' נמחק: [ד] אשי הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטרי' הוה קא משתין: [ה] נמצא עקור: [ו] עקר שלא תהא ביתך עקור מן: [ז] על גבי כלי חרס ולא ע"ג מקום: [ח] הני מדרי דבבל: [ט] אביי האי איתתא: [י] ת"ל: [יא] תיבות רבה אמר רב נמחק: [יא] ניהו נאלא תנא: [יב] תנא הקיין והגרבתן בעל קיק: [יג] תיבת קיין ראות א' מגרבתא נמחק: [יד] מן הרכובה: [טו] אחת זהו מרוח אשך: [טו] כל שנמרחו אשכיו: [יז] ישמעאל האי חסר: [יח] נופל תדיר אלא: [יט] מאושבן. ס"א משוענבן: [כ] העם יסתכן ויהא: [כא] הנך מדרי: [כב] מהדרי מיא לעין: [כג] מטלת מים [אל תעמוד ממש] בפני התינוקות תיבת כנגד נמחק: [כד] שאינה מכוונת בפני ותיבת משתנת נמחק: [כה] הקיין בעל הקיק היינו משובנען: [כו] והוי מראיו חשך: [כז] שארכבותיו [כח] עקומות: [כט] זה בזה: [לא] לחוץ ומתרחקים זה מזה [לב] נוקשות זו בזו הס"ד:

[ג] אבא אמר ר' יוחנן. עיין תשובת הרשב"א סימן כ': [ד] רבים תניא אות ר' נמחק: [ה] אשי הוה שקיל ואזיל אגודא דגמלא איצטרי' הוה קא משתין: [ו] נמצא עקור: [ז] עקר שלא תהא ביתך עקור מן: [ח] על גבי כלי חרס ולא ע"ג מקום: [ט] הני מדרי דבבל: [י] אביי האי איתתא: [יא] תיבות רבה אמר רב נמחק: [יא] ניהו נאלא תנא: [יב] תנא הקיין והגרבתן בעל קיק: [יג] תיבת קיין ראות א' מגרבתא נמחק: [יד] מן הרכובה: [טו] אחת זהו מרוח אשך: [טו] כל שנמרחו אשכיו: [יז] ישמעאל האי חסר: [יח] נופל תדיר אלא: [יט] מאושבן. ס"א משוענבן: [כ] העם יסתכן ויהא: [כא] הנך מדרי: [כב] מהדרי מיא לעין: [כג] מטלת מים [אל תעמוד ממש] בפני התינוקות תיבת כנגד נמחק: [כד] שאינה מכוונת בפני ותיבת משתנת נמחק: [כה] הקיין בעל הקיק היינו משובנען: [כו] והוי מראיו חשך: [כז] שארכבותיו [כח] עקומות: [כט] זה בזה: [לא] לחוץ ומתרחקים זה מזה [לב] נוקשות זו בזו הס"ד:

רבינו גרשום

נכפה אפילו לימים. כלומר אפילו לזמן קבוע פסול לעבודה אפילו בשאר הימים בשאינו נכפה: משתינין מים בפני רבים. דסכנה היא להעמיד עצמו ואין שותין מים בפני רבים דלא דרך ארץ הוא; ונמצא כרסו צבה נפוח: איצטריך ליה. לקטנים; נגדו ליה גלימא. להפסיד בינו לבין העם משום צניעותא: אתא א"ל לאבוהא היאך נגד גלימא: א"ל אתן לך ת' זוזי וזיל אהדר עובדא למריה. כלומר שתעמיד הדבר על הילכתו. שתשתין לפניהם בבלוי כדי שלא ילמדו ממך שלא יסתכנו להעמיד על עצמם: דאת. דאית לך גלימא אפשר לך למפשט ודלא אפשר ליה דלית ליה גלימא למפשט יעמיד עצמו ומסתכן: באודנא. כלומר אפילו באודנא הוינא משתין מקמי דאיסתכן: ותיפוק ליה משום עלקה. כלומר דהאי דכרסו צבה לאו מחמת שתן הוא אלא משום דשתה עלקה: בשותת. מים דאי שתה עלקה לא הוה שותת: בשעה שאדם נצרך. ומעמיד עצמו ניקבו: בזמן שבבהמתך כשאתה משים עצמך כבהמה שמשתנת בפני רבים לא יהיה בך עקר ועקרה: אימתי. אין תפלתך עקורה כשאתה מתפלל על עסקי בנים בזמן שאתה משים עצמך כבהמה שלא העמדת עצמך: בי מדרי דבבל. מדרונות של בבל אם משתין עליהם מהדרי המי רגלים לעין עיטם לנהר שמושך לארץ ישראל ויהיו שותין ממנו לפיכך לא ישתין אלא על מקום נמוך שיבלעו שם העין: לא תקים להדיא באנפי ינוקא. כשמשתין משום צניעותא. אגיסא דמהדרא אפה לית לן בה: הדרקון. היינו כריסו צבה: ירקון. חולי ירקון: דם רבה. שמעמיד שאינו מקיז דם: שחין רבה. כלומר לוקה בשחין: רוח קצרות באה עליו. דתנן דהוי מום מאי ניהו נאלא רוח שטות: בן נפלים. רוח שידה שגענן: המשוכן ובעל גרב. משוכן בביצים שביציו גדולים ביותר: בעל גרב [גבר] בגיד שארוך ביותר: מחוי. רב יהודה שארוך הגיד עד הארכובה: נמרחו אשכיו. נימוחו ביציו: שרוח באשכיו. שנפוחין ביציו: שמראיו (משוכין) [חשוכין]. שהוא שחור ככושי: קשיא ליה לר' ישמעאל. אם כדברי ת"ק חסר אשך מיבעי ליה אלא תני שנמרחו. וכן קשיא ליה לרבי עקיבא מאי דאמר ר' ישמעאל וכל חד וחד בעי לתרוצי טעמיה: קסבר. ר' חנניה גורעין ומוספין ודורשין. גורעין [א"] מאשך. ומוסיפין אותו במרוח והוה ליה מראה וגורעין ח' ממרוח ומוסיפין במקום א' שבאשך והוה ליה חשך והיינו מראו חשך שמראיו חשוכין: המקיש בקרסוליו ובארכבותיו. שכשהוא הולך קרסוליו או ארכבותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא:

בעל הפיקין והעיקל. כדמפרש וקמפרש עיקל בריש״א כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו יא״ז נוקשות זו לזו שעוקמות כלפי חוץ: **פיקה יוצאה מגודלו.** חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו: **עקיבו יוצאה מאחוריו.** כדמפרש בגמרא ששוקו עומד באמצע רגלו שאחי הרגל יב״ז עומד בפניה ואחי לאחור: **רחבות בשל אווז.** שקלוטות יג״ח הן בשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן: **עד הפרק.** פרק האמצעי: **למטה מן הפרק.** דהיינו לגד הנפורן שמחוברין כולן ומתכה שיהו מסולקים יד״ט בשר: **יפירה.** אצבע יתירה:

אם יש בה עצם פסול. יג״ז יח״ל וחתכה שהרי הוא מחוסר אבר (ג״ח) שנמצא בו ואם לאו בשר דלא חשיב אלא תלות בעלמא: **ו׳ ו׳ כ״ד.** מפרש (ד״ט) לגבי קרא בגמרא [עב״ב] אמאי נקט להו ומתני׳ לישנא דקרא נקט: **גמ׳ הקישן.** היינו המקיש בקרסוליו: **והעיקל והקילבן.** היינו פיקה יוצאה מגודלו: **בעל הפיקין והשופנר** גרסי׳: **כספות הרכה.** שאיסתמרא יט״ט שלו שקורין קביל״א גדולה מאד: **ו׳ טריפה.** קלוסטוב״א יט״ט: למעלה דברייתא היינו למטה דמתני׳: **ונספרת על גב היד.** שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בהיא קתני מתני׳ דחשיב אבר: **אם היה בה עצם ואין [בה] לפורן.** רבותא נקט יח״ז אע״ג דאין בה לפורן חשיב אבר אם אם נספרת ע״ג היד: **מטמא במגע ובמשא ובאהל.** וכגון שיש בה בשר קלת ולא כזית דאי הוה בה כזית בשר אפי׳ אינה נספרת או אין בה עצם נמי הוה מטמא באהל דהא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא הוה יט״ז בשר כלל אפילו נספרת נמי דחשיב אבר לא מטמא באהל אלא רוב בנין עצמות מטמאין באהל אלא רוב בנין או רוב מנין או רובא הקב אבל השתא דאיכא מקלת בשר מטמא אע״ג דליכא כזית הואיל ונספרת על גב היד דחשיב אבר דהכי אמרינן במס׳ נדה בפרק יולא דופן (דף מג:) האבריס אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת: **ועולה למנין קכ״ה.** אם אין בה בשר עולה למנין קכ״ה דזהו רוב מנין אברי המת דאברי המת רמ״ח ורוב מנינו של מת מטמא באהל. ונספרת דאי לא קיימא בשורת האצבעות לא חשיב אבר הואיל ואין בה לפורן: **רבינו הגדול.** רב: **ואיהו מטמא באהל.** ובאיהו נספרת כדמפ׳ יט״ז דאיכא תרתי לגריעותא אין בה לפורן ואיהו נספרת אבל יש בה לפורן יז״ז מטמא ואע״ג דאיהו נספרת והכי תנן בפ׳ בא סימן (נדה דף מט.): **לדברי גיאות.** שאין צריכין ליתן טעם לנבואתן לפי שבלא טעם שומעים להם כך הם לא נתנו טעם לדבריהם: **ואע״פ שאין בהם רובע הקב עמאים.** באהל וגבי אהלות תנינן לה: **הואיל ורוב גובהו בגדול.** דזהו רוב הגובה באדם גדול שאינו נגמר באברים דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש לגבי בנין המת לא חשיב ראשו בבריתא דאהלות מ״ב דקתני איזהו בנינו השוקיים והירכיים יח״ז הגוף והשדרה. נ״א הואיל ורוב בנינו בגודל גרסינן והכי לישנא דתוספתא״ב. בגודל בגובה: **מניינא אחא לאשמועינן.** בתמיה. דכיון דרמ״ח אברים יט״ז פשיטא דרובא הוי קכ״ה: **חסר שאין בו אלא מאתים.** שנבראת חסר בכל יד ובכל רגל ב׳ אצבעות דהיינו ח׳ אצבעות ובכל אצבע יש ו׳ עצמות כ״ז כך מפרש במס׳ אהלות [פ״א מ״ח] הרי חסר מן האצבעות מ״ח ולא נשתיירו אלא מאתים. ויתר שיש בו רפ״א כגון אשה שנבראת יתירה ד׳ יט״ח אצבעות בכל יד ורגל כ״א והרי ד׳ אצבעות יתירין הוי כ״ד עצמות יותר ובאשה יש ב׳ צירין ושני דלתות ומפתח כדאמרינן לקמן הרי כ״ט אברין יותר הוסיפן על רמ״ח ותמצא רע״ז וד׳ הנותרין לא ידענא היכי מתרמי דודאי אין בכל אצבע אלא ו׳ עצמות סך הכל לא שורש ולא ענף כ״ב) והכי מפרש באהלות: **כולן עולין למנין קכ״ה.** כל אלו יתירין חשובין לאברים ועולין למנין קכ״ה ושמעינן מינה דאע״ג דקכ״ה לא הוי רובא דידיה דהא רפ״א היו לו אפ״ה הוי קכ״ה רובא וגבי חסר נמי אע״ג דהוי רובא דידיה כ״ד [ק״א] אפ״ה לא חשיב רובא אלא קכ״ה: **צירין.** קרדונ״ש: **לר״ע.** כ״ז **מפתח הוו להו** רנ״ג וקשיא לתלמידי ר׳ ישמעאל דלא מצאו אלא רנ״ב: **אוידי דזוטרא.** הממפתח איתמוחי איתמח מחמת שליקה: **וכולן.** כל היתירין הללו שבאשה אין מטמאין באהל האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קלת: **צירי בשר.** תירוצא הוא. יג״ז לא חשיב אבר בלא עצם: שיח

בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה.

פי׳ בקונטר׳ שאיסתווראל שלו שקורין קביל״א גדולה ובערוך פירש שפרסתו גבוהה ויש בשר הרבה לגד ראש הרגל ובעקב ג״ז ואמצעית שלו כמין כיפה ולשון כסתות משמע כפירושו דאיירי בבשר ולא בעצם כי הכי דברא״ת רבה דקאמר על האדם המכוסה בית הריעי שלו בעגבותא יח״ז לו כסתות משא״כ לבהמה: **עשו דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו׳.** מדפריך עליה משמע דלאו לשבח קא״ל דברי נביאות יט״ז ופ״ק דב״ב (דף יב. ופס) משמע דקאמר לענין חשיבות דמייתי עלה הכי דאע״פ יח״ז [שמיטלה] נבואה מן הנביאים ובסוף כילד מעברין (עירובין דף ס: ד״ה אין) פירשתי: ובשאר

ובעלא״ז (ח״ז) הפיקים העיקל איזהו העיקל א״כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכבותיו ב״ז נוקשות זו לזו פיקה יוצא מגודלו עקיבו יוצא לאחוריו פרסותיו רחבות כשל אווז אצבעותיו מורכבות זו על זו או קלוטות למעלה עד הפרק כשר למטה מן הפרק וחתכה כשר היתה בה יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר ג״יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע ר׳ יהודה מכשיר וחכמים פוסלין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין: **גמ׳** ת״ר [1] שבר רגל אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן והעיקל והקילבן ת״ל או שבר רגל תנא בעל ח״ז (הקיפין) והשופנר א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה שופנר שאין לו כסתות כל עיקר: פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו: א״ר אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו: פרסותיו רחבות כשל אווז: אמר רב פפא לא תימא דטריפה ולא סדיקא אלא כיון דטריפה אע״ג דסדיקא: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות: ת״ר שבר יד אין לי אלא שבר יד אצבעות מורכבות ג״ז (ג״ח) (למעלה) או קלוטות למעלה ג״ז מן הפרק וחתכן והאמרת כשר אלא ולא חתכן מנין ת״ל או שבר יד: היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר: אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן ד״ז ג״והוא שנספרת ע״ג היד ת״ר ג״יתירה שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ומטמא באהל ועולה למנין קכ״ה אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן ובנספרת על גב היד אמר רב חסדא״ז דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו יתרת שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל אמר רבב״ח א״ר יוחנן ובשאינה נספרת על גב היד א״ר פ״ז יוחנן ט״עשו דבריהם כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא באהל נמי תטמא ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום עצם כשעורה נגעו בה רב פפא אמר גזירה שאינה נספרת אטו נספרת אי הכי שאינה נספרת באהל נמי תטמא עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים תנן התם י״ד רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע״פ שאין י״ז בו רובע טמאין ת״ר י״איזהו רוב בנינו שני שוקיים וירך אחד הואיל ורוב גובהו בגדול איזהו רוב מנינו קכ״ה א״ל י״ז רבינא לרבא תנא מניינא אתא לאשמועינן י״ח קמ״ל כדתניא חסר שאין בו אלא מאתים ויתר שיש בו מאתים ושמונים וא׳ כולן עולין למנין קכ״ה ט״ז זיל בתר רובא דאינשי א״ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר׳ ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים י״ז אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות תניא רבי אלעזר אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה שנאמר [2] ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה רבי יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה שנאמר [3] כי לא סגר דלתי בטני רבי עקיבא אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה שנאמר [4] ויפתח את רחמה לרבי עקיבא קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דלמא איידי דזוטרא אתמוחי מתמח אמר י״ח רב וכולן אין מטמאין באהל שנאמר [5] זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם אמר ליה אביי ובאיש ליכא והכתיב [6] צירים אחזוני כצירי יולדה צירי בשר והכתיב [7] אדני במראה נהפכו צירי הכא נמי צירי בשר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי מאתים וארבעים ושמנה היכי משכחת לה לא באיש ולא באשה: יתר

כל שהוא מקיף פרסותיו. שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולות ארכובותיו להקיש זו בזו: פיקה יוצאת מגודליו. כעין אצבע יתירה: עקיבו יוצא לאחוריו. שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו: והקילבן. לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]: הפיקין והשופנר. כסתות הרבה כעין קרסוליו הרבה: לא תימא דטרפה. שדקה הרבה ולא סדיקה בין האצבעות אלא שעגולה כשל אווז אלא כיון דטריפה אע״ג דסדיקה פסול: קלוטות עד הפרק. אם דבוקות הן האצבעות מפיסת יד ועד הפרק האמצעי של אצבעות כשר ואם דבוקה למטה מן הפרק וחתך הדבק כשר: למעלה מן הפרק דאמר בגמרא היינו דרבי ישמעאל דאינהו לא אשכחו אלא ד׳ אברים טפי באדם ורבי עקיבא דמוסיף מפתח איכא ה׳ אברים טפי: דלמא איידי דזוטר. ההוא עצם דמפתח איתמוח איתמח בששלקוה: וכולן. הני חמשה יתירי אינן מטמאין באהל כו׳: צירי בשר. וליכא בהו עצמות: הכי נמי מסתברא. דלית בהו עצמות בצירי דאי לא תימא הכי כו׳:

מסורת הש״ס

א) [הפיקין], ב) נ״א וכן הוא גי׳ ל״ק מן הפרק ותחבן מנין ותחבן והאמרת כשר כו׳, ג) קדושין כה. [נדה מט:], ד) נדה סט, ה) עירובין ס: כ״ב יב., ו) אהלות פ״ב מ״ג, ז) נ״א רבא, ח) נ״א שקלוטות ל״ק, ט) נ״א מחולקין ל״ק, י) עיין מי״ט, כ) שאיסתווא״ל, ל) בס״א: קלוסה מגב״ל, מ) [תוספתא אהלות פ״ג ה״ג], נ) [שם], ס) [ר׳ רש״ש], ע) [עי׳ ר״ג], פ) ל״ק, צ) [עיין בערוך ערך כספת], ק) ל״ק,

תורה אור השלם

1. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד:
ויקרא כא יט
2. וְכִלָּתוֹ אֵשֶׁת פִּיגֶחָס הָרָה לֶלֶת וַתִּשְׁמַע אֶת הַשְּׁמֻעָה אֶל הֻלַּקַּח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וּמֹת חָמִיהָ וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי נֶהְפְּכוּ עָלֶיהָ צִרֶיהָ:
שמואל א ד יט
3. כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי וַיַּסְתֵּר עָמָל מֵעֵינָי:
איוב ג י
4. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ:
בראשית ל כב
5. זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
במדבר יט יד
6. עַל כֵּן מָלְאוּ מָתְנַי חֲלָחֳלָה צִירִים אֲחָזוּנִי כִּצִירֵי יוֹלֵדָה נָעֲוִיתִי מִשָּׁמְעַ נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת:
ישעיהו כא ג
7. וְהִנֵּה כִּדְמוּת בְּנֵי אָדָם נֹגֵעַ עַל שְׂפָתַי וָאֶפְתַּח פִּי וָאֲדַבֵּרָה וָאֹמְרָה אֶל הָעֹמֵד לְנֶגְדִּי אֲדֹנִי בַּמַּרְאָה נֶהְפְּכוּ צִירַי עָלַי וְלֹא עָצַרְתִּי כֹּחַ:
דניאל י טז

הגהות הב״ח

(א) במשנה ובעל הפיקה והעיקל איזהו עיקל וכו׳ לאמוריו פרסתו רחבה כשל אווז וכו׳ קלוטות עד הפרק וכו׳ היתה בו יתרת: (ב) גמ׳ מורכבות או קלוטות כל״ל ותיבת למעלה נמחק: (ג) רש״י ד״ה אם אם יש וכו׳ ממוסב אבר שנברא בו: (ד) ד״ה ו׳ ו׳ כ״ד מפרש בגמרא לגבי קרא אמאי:

לעזי רש״י

קיביל״א. קרסול. קלושטנב״א [טינב״א]. דק, רזה. קרדונ״ש [קרדיניל״ש]. צירים (של דלת וכדומה).

מוסף רש״י

ובשאינה נספרת על גב היד. אינה עומדת בשורת האצבעות (נדה מט:). **כדברי נביאות.** בלא טעם (ב״ב יב.) כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדבריו (ערובין ס: עי״ש).

רבינו גרשום

כל שהוא מקיף פרסותיו. שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולות ארכובותיו להקיש זו בזו: כעין אצבע יתירה: עקיבו יוצא לאחוריו. שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו: והקילבן. לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]: הפיקין והשופנר.

עין משפט נר מצוה

כו א מיי׳ פ״ח מהלכות איסורי מזבח הלכה יג טור י״ד סימן שט:
כז ב מיי׳ שם הלכה יא:
כח ג מיי׳ פ״ב מהלכות טומאת מת הל׳ [ז] מ:
כט ד ה מיי׳ שם הל׳ מ:

שיטה מקובצת

(א) ובעל הפיקין והעיקל: (ב) ארכובותיו נוקשות: (ג) מורכבות זו ע״ג זו או קלוטות למעלה: (ד) יוחנן ובנספרת ע״ג היד: (ה) אמר ר׳ חנינא עשו: (ו) שאין בהן רובע: (ז) רבינא ס״א רב אדא בר אהבה: (ח) לאשמעינן אמר ליה הא קמ״ל: (ט) קכ״ה מאי טעמא זיל: (י) ושנים באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם רמ״ח אברים לו והלא בדקנו ומצינו רנ״ב אמר: (יא) ארכובותיו נוגעות זו לזו שעקומות כלפי: (יב) הרגל לפנים וחצי רגל לאחור הס״ד: (יג) דהואיל וחתכה הרי הוא: (יד) נקט דאע״ג: (טו) לא הוה ביה בשר: (טז) כדמפרש ואזיל: (יז) מטמא באהל ואע״ג כו׳ והכי תנן במס׳ אהלות: (יח) והירכים והצלעות והשדרה: (יט) אברים באדם פשיטא: (כ) עצמות כדמפרש במס׳ אהלות הרי לשמנה אצבעות מ״ח ולא: (כא) ורגל ששה אצבעות יתירין מהם כ״ד עצמות: (כב) לר״ע דאמר מפתח כו׳ וקשיא דתלמידי ר״י: (כג) הוא דלא חשיב: (כד) בעגבותא קרא לו: (כה) נביאות ובפ״ק דב״ב:

רבינו גרשום (המשך)

למטה מן הפרק דאמרינן במתני׳. אז דמרבי כולהי הני מאו: [ובנספרת] על גב היד שעומ׳ בשורת האצבעו׳: ועולה למנין קכ״ה. אברים באדם ודהיינו רוב מנינו דרמ״ח אברים יש באדם: רבינו הגדול. רבי: עשו דבריהם כדברי נביאות. שאין אדם יודע לפרש מה טעם מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל: משום עצם כשעורה נגעו בה. דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אף האי נמי: רב פפא אמר הואיל ואינה נספרת בדין הוא דאפילו במגע ובמשא נמי לא תטמא אלא גזירה שאינה נספרת דתטמא אטו נספרת: אי הכי. ליגזור כשאינה נספרת דתטמא באהל אטו נספרת: עבדו. כה היכירא דלא תטמא באהל כי היכי דלא לישרפו על טומאתו תרומה וקדשים: אע״פ שאין בהן רובע. הקב של עצמות טמאין באהל: ב׳ שוקין וירך אחד. הואיל ויש רוב בנינו בגובהו של אדם: חסר. אדם חסר שאין בו אלא מאתים אברים כגון שחסר מכל יד ומכל רגל ב׳ אצבעות ובכל אצבע יש בו שש עצמות עד הזורע דהיינו חסר מ״ח אברים: ויתיר שיש בו מאתים ושמונים ואחד. שזה יש לו ל״ג אברים יותר ואלו הן שיש לו ד׳ אצבעות יתירות בידיו וברגליו שיש בהן כ״ד אברים ולכל השש עצמות שבכל אצבע יש כנגדו בזרוע עצם אחד היינו כ״ח יתירות: ושני צירים וב׳ דלתות ומפתח. דהיינו רפ״א אברים: כולן עולין למנין קכ״ה. אפילו הנך יתירות עולין בחשבון קכ״ה דבין ליתיר ובין לחסר לא אזלינן בתר רוב אברים דידהו אלא בתר רוב אברים דאינשי דעלמא דהוי קכ״ה: לר׳ עקיבא קשיא דתלמידי